

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

**НА ТЕМУ: «ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»**

Виконавець:

студентка 4 гр. ФМЕ

Ларіна Єлизавета Юріївна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Воронова Олена Вікторівна _____
/підпис/

ОДЕСА – 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність кваліфікаційної роботи. В умовах прогресуючої глобалізації та поглиблення євроінтеграційних процесів конкурентоспроможність України та її місце у світовому табелі про ранги все більше визначають регіони з високим міжнародним конкурентним статусом. Зміщення процесу формування конкурентних переваг з національного на субнаціональний рівень ставить перед науковцями завдання щодо його теоретичного осмислення, зокрема виявлення закономірностей впливу регіональних чинників на підвищення конкурентоспроможності країни. У практичній площині стоїть завдання щодо створення ефективного механізму підтримання й нарощування конкурентоспроможності країни через підвищення конкурентоспроможності її регіонів.

Комплексний підхід до формування та оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіонів досліджено у роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: Богун К.В., Брикова І.В., Бутусов О.Д., Єрмакова О.А., Захарченко С.В., Ковальчук В., Козак Ю., Надвиничний С.А., Назаров М.І., Панкова М.О., Портер М., Романко О.П., Сокіл В.В., Уханова І.О. та ін. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень з обраної теми велика кількість питань залишаються дискусійними. Зокрема, недостатньо досліджень щодо місця та рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону, що і обумовило актуальність обраної теми.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою дослідження є проведення оцінки міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону та розробка шляхів її підвищення.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні **завдання**:

- дослідити сутність та ознаки міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- визначити чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність регіону;
- розглянути методи оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- провести аналіз показників соціально-економічного стану Одеського регіону як компонентів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності;
- проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність Одеського регіону як складових міжнародної конкурентоспроможності;
- здійснити аналіз чинників міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону;
- оцінити рівень міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону;
- розробити проект вирішення нагальних проблем Одеського регіону для підвищення його міжнародної конкурентоспроможності;
- запропонувати стратегію підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на основі кластерної моделі.

Об'єктом дослідження є міжнародна конкурентоспроможність Одеського регіону.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичні рішення щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи є теоретичні положення економічної науки та праці вчених-економістів в галузі міжнародної конкурентоспроможності регіону. При написанні роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, методологія IMD. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи проаналізовано монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (43 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Основний зміст викладено на 85 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 21 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ»** досліджено сутність та ознаки міжнародної конкурентоспроможності регіону; визначено чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність регіону; розглянуто методи оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону.

У другому розділі **«АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»** проведено аналіз показників соціально-економічного стану Одеського регіону як компонентів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності; проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність Одеського регіону як складових міжнародної конкурентоспроможності; здійснено аналіз чинників міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону; оцінено рівень міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону.

У третьому розділі **«НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»** розроблено проект вирішення нагальних проблем Одеського регіону для підвищення його міжнародної конкурентоспроможності; запропоновано стратегію підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на основі кластерної моделі.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи виконано усі поставлені завдання та досягнута головна мета. За результатами цього можемо зробити наступні висновки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено сутність міжнародної конкурентоспроможності регіону та її ознаки. Встановлено, що міжнародна конкурентоспроможність регіону є багатогранним поняттям, яке відображає його позицію порівняно з регіонами-конкурентами за різними якісними та кількісними показниками. Кожен регіон повинен прагнути до найвищого рівня міжнародної конкурентоспроможності, що дозволить залучати інвестиції, поліпшувати добробут життя населення, створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу, більш ефективно використовувати наявний потенціал тощо. Про міжнародну конкурентоспроможність регіону свідчать такі ознаки як: досягнення високих стандартів життя, високі показники ВВП регіону, висока інвестиційна привабливість регіону, наявність інноваційних технологій, освітній рівень населення тощо.

З'ясовано, що на міжнародну конкурентоспроможність регіону має вплив низка чинників. Визначено, що найпоширенішим підходом розподілу чинників впливу є класифікація за джерелами їх виникнення, а також за ступенем впливу.

В розділі розглянуто існуючі підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону. Визначено, що порівняння між регіонами має вирішальне значення для розуміння успіху одних регіонів і стагнації інших. Таке порівняння вимірює міжнародну конкурентоспроможність за допомогою набору порівнянних показників. Встановлено, що у науці не розроблено єдиного методу для оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону. Найчастіше для її оцінки використовується набір індикаторів, за якими визначається успіх регіону в порівнянні з іншими регіонами в міжнародному середовищі. Проведення такої оцінки дозволяє визначити ті сфери, показники, за якими регіон відстає та вимагають першочергово удосконалення.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведено аналіз та оцінку міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону. З'ясовано, що Головною перевагою даного регіону є доступ до Чорного моря. На території Одеського регіону розвинена транспортна мережа, яка включає автомобільні шляхи, залізницю, морський та річковий транспорт, а також міжнародний аеропорт. На порти Одеської області припадає до 70 % загальних перевезень, а Одеська залізниця забезпечує до 20 % вантажообігу. Негативним у розвитку Одеського регіону є демографічна криза, яка супроводжується значним переважанням кількості смертностей над народжуваністю, а також суттєвим зниженням прибутків підприємств. Загалом Одеський регіон має всі можливості, щоб стати одним з найбільш успішних та економічно розвинених територій України.

Проведено аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону як складових міжнародної конкурентоспроможності. Проведений аналіз показав, що протягом 2017-2020 рр. помітні негативні зміни щодо зменшення обсягів експорту з Одеського регіону з одночасним зростанням обсягів імпорту у регіон. Як результат у 2020 р. сформувалося негативне зовнішньоторговельне сальдо у розмірі 285,5 млн. дол. США. При цьому основні проблеми виявлені у торгівлі товарами, оскільки їх експорт зменшується, а імпорт зростає. Негативні зміни обумовлені зменшенням експорту до країн СНД та зниженням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. У випадку торгівлі послугами ситуація обернена –

обсяги експорту зростають, як і обсяги імпорту. Важливими стратегічними партнерами у зовнішньоекономічній діяльності Одеського регіону є країни ЄС, Китай та Туреччина. Серед товарної номенклатури в структурі експорту з Одеського регіону переважають продукти рослинного походження, а також олія та жири. Імпортується до Одеського регіону високотехнологічне обладнання, машини та устаткування.

Війна в Україні повністю призвела до переформатування економіко-політичного курсу розвитку країни. Президентом України введено ембарго на будь-яку торгівлю з Російською Федерацією. В інші ж роки Одеський регіон активно вів торгівлю з даною країною, тому це вплине на зниження обсягів експорту. Відповідно Одеському регіону слід шукати інші ринки для експорту своєї продукції. Підкреслимо, що без припинення повномасштабної війни в Україні, деблокування доступу до моря та ліквідацію ризиків нападу на Одеський регіон не можливо жодним чином забезпечити зростання її міжнародної конкурентоспроможності.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведена оцінка конкурентоспроможності Одеського регіону за допомогою методології IMD. При здійсненні такої оцінки взято до уваги дані усіх 24 областей України та здійснено порівняльний аналіз по основним економіко-соціальним показникам. За результатами проведеної оцінки встановлено, що Одеському регіону відповідає середній рівень конкурентоспроможності. Одеський регіон разом із Запорізьким регіоном ділить сьому позицію у рейтингу. Даний рівень конкурентоспроможності свідчить про те, що Одеський регіон загалом є конкурентоспроможним, має перспективи для розвитку та посилення своїх позицій, у тому числі й міжнародних. З урахування результатів дослідження далі запропонуємо шляхи підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи запропоновано напрями підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону. З метою підвищення міжнародної конкурентоспроможності запропоновано ряд заходів направлених на вирішення наявних проблем, зокрема: будівництво нових ГЕС, СЕС та ВЕС, створення індустріального парку, впровадження інноваційних технологій, розвиток національного логістичного хабу, формування цифрового інтелектуального хабу та розбудова автомобільних доріг. До питання підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону слід підходити комплексно вживаючи заходи направлені на різні його сфери. Сприяє зміцненню міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону наявність значного внутрішнього потенціалу, важливо лише вміло використати наявні ресурси.

Розроблено стратегію підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на основі кластерної моделі. Запропоновано створення аграрного транспортно-логістичного кластеру, який повинен забезпечити підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств, гарантування продовольчої безпеки України, зростання інвестиційної привабливості Одеського регіону та збільшення обсягів експорту. Пропонований аграрно транспортно-логістичний кластер у Одеському регіоні повинен об'єднати усіх зацікавлених сторін, зокрема: сільськогосподарські підприємства, підприємства харчопереробної промисловості, підприємства транспортно-логістичної сфери, підприємства, які забезпечують аграрний сектор обладнанням, державні органи влади, некомерційні організації,

науково-інноваційні центри, а також інші підприємства, що надають фінансові, страхові та допоміжні послуги. На основі тісної співпраці вони зможуть колективно досягнути спільних цілей та отримати синергійний ефект. Одеський регіон має потужний потенціал для розбудови кластерної моделі розвитку, який потрібно використовувати.

АНОТАЦІЯ

Ларіна Є.Ю. «Шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародна економіка». - Одеський національний економічний університет. - Одеса, 2022 р.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є міжнародна конкурентоспроможність Одеського регіону.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти міжнародної конкурентоспроможності регіону, визначаються чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність регіону та методи її оцінки.

Проаналізовано показники соціально-економічного стану Одеського регіону як компонентів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності, здійснено аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону як складових міжнародної конкурентоспроможності. Проведено аналіз чинників міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону, що дозволило виявити сприятливі та несприятливі чинники. Оцінено рівень міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону за допомогою методології IMD.

Запропоновано напрями підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону, розроблено проект вирішення нагальних проблем Одеського регіону для підвищення його міжнародної конкурентоспроможності, а також запропонована стратегія підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на основі кластерної моделі.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність регіону, зовнішнє середовище, зовнішньоекономічна діяльність, соціально-економічний розвиток, Одеський регіон, методологія IMD.

ANNOTATION

Larina E.Y., «Ways to increase the international competitiveness of the Odessa region».

Thesis for Master degree in specialty 292 «International economic relations» under the program «International economy». - Odessa National Economic University. - Odessa, 2022.

The theoretical aspects of the international competitiveness of the region are considered in the work, the factors influencing the international competitiveness of the region.

The indicators of the socio-economic condition of the Odessa region as components of international competitiveness are analyzed, the analysis of indicators of foreign economic activity of the Odessa region as components of international competitiveness is carried out. The analysis of the factors of international competitiveness of the Odessa region was carried out, which allowed to identify favorable and unfavorable factors. The level of international competitiveness of the Odessa region was assessed using the IMD methodology.

The directions of increase of the level of international competitiveness of the Odessa region are offered, the project of the decision of urgent problems of the Odessa region for increase of its international competitiveness is developed, and also the strategy of increase of the international competitiveness of the Odessa region on the basis of cluster model is offered.

Keywords: international competitiveness of the region, external environment, foreign economic activity, socio-economic development, Odessa region, IMD methodology.